

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

57

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И Бр. 15.635

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ

ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

ВЛАСНИК И УРЕДНИК

ЈОВАН ГРЧИЋ.

1886.

ГОДИНА ДРУГА.

У НОВОМ САДУ

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА

1886.

САДРЖАЈ.

ПЕСМЕ.

1. Изворне

Берса Јосип: На мору, 485; Мехмед бег (балада), 721; Милака, 811; Из морских елегја (из низа III. број 3.), 881; У самоћи, 1771.

Бранчић Благоје: Драгињи Ружићки о прослави двадесетпетгодишњице глумовања јој, 447.

Војислав: Т*, 33; Лаку ноћ, 73; Вече, 485; Северни ветар, 519; Госпођици Н*, 683; Увелој ружи, 751; Суморан дан, 817; Стара књига, 1077; Светковина Ладе, 1109; На Тичару, 1261; Словенско авоно, 1357; **, 1389; Госпођици Н*, 1453; ***, 1491; ***, 1527; Грађанска врлина, 1581; ***, 1611; Сумња, 1689; У вору, 1745; Мојим пријатељима, стр. 1783.

Г..... А.: С....., 1325.

Ђорић, Н. В.: Пољупци, 1537; Љубичица и девојчица, 1549; Велика сила, 1625; Бегуница, 1643; Откуд?, 1715; Највећи јад, 1739; Све на време, стр. 1775.

Илијџ, Драг. Ј.: Одлетели анђелак, 355; Пролеће, 485; Два попа, 689; М..., 869; Мелодија, 1049; М..., 1485; Уз шаркију, 1549.

Илијџ, М. Ј.: Анђео смрти, 171; Суђаје, 1739.

Јовановић, Вл. М.: Крвава киша, 106; Одрицање, 494; Рефлексије при заходу сунца, 805; Почетак, 1229; Дуга, 1293; Судбина, 1459; Словенска гора, 1528.

Калић Мита: Десимирке, 75; Десимирчад, 1013.

Љубинко: Сећање, 69., 213., 315.

М.: Свеједно!... 715.

Ненадовић, Љ. П.: Дервиш, 349; Записи, 845, 1205, 1271; Јетти Аврамовићу, 891; У шуми, 901; У војсци 1877. год., 1675.

Нушић, Бранислав Ђ.: Уз Ђељеве струне (Друга кита), 755; Видиш облак, 1549.

Поповић Мита: Младости лепа, 165; Матери, 279; Из суднице, 381; Димитрију Ружићу уметнику, 447; Јади моји, 549; Дивотно јутро, 581; Дијалог (по прози Ивана Тургенјева), 677; Две виле, 741; Бура, 773; Пастир Иле, 949; Бурђија, 981.

Секулић Лаза: Пролог † Јовану Суботићу, 645.

Ст. Ђ.: Ветар, 1369; Јесење, 1425.

Т. Л.: На гробу Јована Суботића, 245.

† **Трифковић Коста:** Ој голубе бели, 782; Кад ми..., 783; Око плаво, 783; Моја драга, 783; Дари, 784.

Тројановић Владимир: Морски санак (елегија), 133.

Цар Марко: На гробу Меда Пуцића, 413.

2. Преведене.

Ајхрот Л.: Дете, (Рајко), 1025.

Балестремова Е.: Лабудова песма, (Рајко), 151.

Вајански Светозар: Дух славенски, 328; Гуслар, 402; Јела, 402.

Гајбел Е.: Ман'те! (Рајко), 987.

Грифијус: Шта је свет? (Вл. М. Јовановић), 229; Све је само таштина, (Вл. М. Јовановић), 259.

Калев: Чини ми се..., (Ј. С. Ч.), 1705.

Лермонтов М.: Када златно класје, (Рајко) 1729.

Леопарди Јаков: Жуква, цвијет пустиње, (Нико Ш. Црногорчевић), 615, 651.

Махалицки: По тихој вечери... (Ј. С. Ч.), стр. 1753.

Милов Стеван: Својим двома синовима, (П. А—в), 367; Својој љуби након десет година брачног живота (Ј. С. Ч.), 429.

Петефи: Апостол, (Бл. Бранчић), 5, 41, 75, 117, 143, 177, 219, 249, 287, 327, 359, 389, 419, 455, 489; Из песама А. Петефија, (Ив. М. Поповић), 215; Вишњица род родила, (Бл. Бранчић), 1561; Газда Лука, (Бл. Бранчић), 1589; Лаж је што... (Бл. Бранчић), 1631.

Покорни: Дротар, (Ј. С. Ч.), стр. 1787.

Пушкин: Јевђеније Ањегин, друга песма, (Ј. С. Ч.), 527, 553.

Романовски М.: Милов'о сам, (Рајко), 185.

Хајне Х.: Ох, не дај се тако тузи... (Бл. Бранчић), 1237.

ПРИПОВЕТКЕ.

1. Изворне.

Сиромас Јоле! Слика из српског народног живота. Написао П. Адамов. Стр. 1.

За начело. Роман Милана Савића. Први део. Стр. 11, 45, 81, 121, 145, 181, 223, 254, 291.

Missa sollemnis. Написао Јосип Берса. Стр. 71.

Чича Мирко и чича Маринко. Слика из српског народног живота. Преиначио П. Адамов. Стр. 105.

Вељко. Приповетка Милутина Јакшића. Стр. 137, 178, 215, 243, 287.

× **Ухода.** Црта из српско-бугарског рата. Написао Мита Живковић. Стр. 165.

Пита хиљаду форината. Приповетка Јаше Игњатовића. Стр. 309, 351, 383, 413.

× **Враголанка.** Приповетка. Написала Милева Симићева. Стр. 317, 357, 393, 425, 457, 501, 533.

Изгубљен Ђеније. Листак из Негдинске кронике.“

Исписао П. Адамов. Стр. 449.

✦ **Жртва за жртву.** Новела Мите Живковића. Стр. 487, 521.

Праведни судија. Написао М. Ј. Илијћ. Стр. 495.

Живно Радаја! Приповетка са села. Срочио Панта Поповић. Стр. 549, 581, 613, 647, 677, 709, 743, 775, 805, 841.

Увлака. Црта из мојих бележака. Написао Љубинко. Стр. 562, 591.

Неприлика. Слика из сеоског живота. Написао Благоје Бранчић. Стр. 619.

Зрна. Написао Каменко. I. На гробљу, стр. 655. II. Мојој баби, стр. 657.

Народно слање. Бачки спомен из Фрушке Горе. Написао — ић. Стр. 869, 903, 951, 983.

✦ **Побратим невера.** Новела В. М. Миљковића. Стр. 883, 911, 955.

Јусуфико и Мејрамикја. Истинита црта из Босанске прошлости. Написао Божидар Н. Вршчанин. Стр. 1013.

✦ **Ратник** Приповетка из народа. Написао Ђ. Јовановић. Стр. 1077.

✦ **Невин страдао.** Цртица из Босанског живота. Написао Ст. Калуђерчић. Стр. 1109.

✦ **Под образином.** Приповетка Милеве Симићеве. Стр. 1229, 1261, 1293, 1325, 1363.

Капетан. Приповетка Милана С. Буричића. Стр. 1381.

Метиљ. Слика из живота српског народа у Срему. Написао П. Адамов. Стр. 1421, 1456, 1485.

Дилбер. Слика Јована Максимовића. Стр. 1427, 1493.

Под земљом. Написао М. Ј. Илијћ. Стр. 1323.

Мија Бродар. Приповетка из Баната. Написао Милутин Јакшић. Стр. 1529, 1551, 1593, 1611, 1645, 1671, 1707, 1739.

Јабука. Цртица из хрватског сеоског живота. Написао Никола Кокотовић. Стр. 1539.

Арапова одаја у кули Смаил-аге Ченгића. Из Блажујске прошлости. Написао Божидар Н. Вршчанин. Стр. 1581.

2. П р е в е д е н е.

Очета Мачак. Слика из словеначког народног живота. Написао Јанко Креник. Са словеначког превео Вељко Лукић. Стр. 593.

✦ **Пожар на мору.** Написао И. С. Тургењев. С руског превео Н. Вучетић. Стр. 659.

✦ **Ирина.** Новела Сватоплука Чеха. С чешког превео П. Падејски. Стр. 685, 717, 751, 813, 847, 919, 987, 1025, 1049.

Из старог века, од С. З. С мађарског превео В. Г. Прво огвиште, стр. 817. II. Кандауле, стр. 851. III. Хаздрубаа, стр. 993.

Цртице угљеном. Написао Хенрик Шенкјевич. С пољског превео Рајко. Стр. 1085, 1205, 1239, 1273, 1299, 1337, 1397, 1433.

✦ **Шарена јуница.** Слика из словачког народног живота. Написао Мартин Кукучин (Бенџур). Са словачког превео Огњеслав Добродрушки. Стр. 1625, 1652, 1715, 1745, 1775.

КЊИЖЕВНИ ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ.

1. И з в о р н и.

Неколико речи поводом Живановићева чланка „Два три закона из науке о гласовима српским“, и Лекићеве критике на исти чланак, са Живановићевом репликом на критику, од Благоја Бранчића. стр. 155.

Још неколико речи поводом Живановићева чланка „Два три закона из науке о гласовима српским“, од дра Кирете-а, стр. 193.

Светозар Вајански, словачки књижевник. Написао Д. Б. Доброслав, стр. 323, 363, 397, 431, 463, 505.

Др. Фридрих С. Краус пред судом знанствене критике, од Рад. В. Стр. 373, 405, 465.

Богомили и српске народне песме, од Ђорђа Магарашевића, стр. 537, 569.

Фра Андрија Качић према Српству и Хрватуству, од Лазе Томановића, стр. 597, 625, 665, 691.

Њеколике примједбе на „Неправилности у српском говору и писању“ у „Голубу“ од 1885. год, од Ратка Миљановића, стр. 699.

Полетарке Косте Трифковића, од Јована Симеоновића-Чокића, стр. 781.

Наше књижевне прилике и неприлике, од Милана Савића, стр. 785, 829, 859, 895, 973, 1101, 1283.

Дезети дан, од Лазе Томановића, стр. 1029, 1055, 1093, 1211, 1243, 1277.

Оригиналност позоришних дела и „Проводације“ Милана Савића, од Марка Цара, стр. 1035.

Одговор госп. Јовану Благојевићу на његово „Мало објашњења“ у „Голубу“ бр. 6 о. г., од Ратка Миљановића, стр. 1057.

Велешке о „филологичном“ иверју, од Јована Живановића, стр. 1249.

Бранич српскога језика, Александру Сандићу приказао („посветио“) Јован Живановић, стр. 1347, 1407, 1469.

Појезија Војислава Ј. Илијћа, од Милана Савића, стр. 1439, 1461.

Иронија у „Увеоцима“, од Лазе Томановића, стр. 1595.

О књижевном раду дра Јована Суботића, од Стевана В. Поповића, стр. 1725, 1751, 1783.

2. П р е в е д е н и.

Пјесма о Хилдбранду и њена сродност са неким словенским пјесмама, од Григорија Крека, са словеначког превео Велимир Лукић, стр. 367, 403.

Српска епика. Из дела Карла Саса „Велики епн светске књижевности“, превод с мађарског, стр. 695, 725, 759.

ПОУЧНИ ЧЛАНЦИ.

Сколизова у учитељској школи у Сомбору, од М. Петровића, стр. 13.

Какво ће време бити? Историјска цртица о томе, по Вансеберу прерадио Стева Милованов, стр. 151, 231, 267.

Е народној музици. Скица. Од Роберта Толингера, стр. 259.

Посуђе у кујни и у кући, од Мите Петровића, стр. 297, 329.

Како све пролази на овоме свету, од М. Петровића, стр. 729.

О колери, од дра Коде, стр. 997.

Ново купатило у Вачкој, од М. Петровића, стр. 1305.

Наука и вјеровања старих народа о постанку свијета уз Мосејску космогонију према оној, коју модерна наука представља, од Коста Кулишића, стр. 1341, 1377, 1401.

Српски речник за пчеларе, саставио Јован Живановић. стр. 1695, 1729, 1755, 1791.

РАЗНИ ЧЛАНЦИ.

† Др. Јован Суботић, стр. 103.

За српске народне умотворине. Реч „Матици Српској“, свештеницима, учитељима, ученицима виших и средњих школа, стр. 277.

Част и хвала поштеној раду и савесној трудби за пуну четвртину столећа, стр. 445.

Споменик дру Јовану Суботићу, стр. 517.

На парастосу у Новом Саду помен дру Јовану Суботићу у недељу свих светих 1886., од Александра Сандића, стр. 837.

Два три струка невена на гроб књижевнику Ђорђу Рајковићу, од Александра Сандића, стр. 1045.

Писма о српско-бугарском рату. Гђи К. Х. пише Данило Недељковић. I—X. стр. 1383. 1443. 1503. 1543. 1573. 1637. 1661. 1759.

Последњи гуслар у Срему. (Потпомогнимо друштво св. Саве), од Ђ., стр. 1497.

Автобиографија Јована Хаџића, у књижевности названог Милоша Светића. стр. 1561.

Мис Аделина Павлија Ирби, српска добротворка. Од Стеве Милованова, стр. 1569.

На Митров дан 1787—1887. Слава Вука Стеф. Караџића, од Александра Сандића, стр. 1517.

Манастир Пакра, од Владимира Красића, стр. 1633. 1655. 1691.

Неколико тренутака из ђачких дана, од Мите Нешковића, стр. 1771.

Милена Стефановића, од Николе Марковића, стр. 1787.

ПУТОПИСИ.

Један дан у мађарском Риму, од Стевана В. Поповића, стр. 17. 49. 85. 185.

Успомене с пута, од Мите Нешковића, страна 765. 825. 963.

Изгубљена земља. Излет у спреску шумадију, с француског по Мидену, стр. 857. 891. 923.

КЊИЖЕВНЕ ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

Књиге за народ, стр. 23. — Карловачки ђак. Приповетка Косте Руварца (свеска 119. Народне библиотеке браће Јовановића), стр. 55. — Дим, од Тургејева, превео Илија Вучетић, стр. 57. — Гетеов Фауст у преводу Милана Савића, оцена П. Адамова, стр. 235. — Дечији свет Ђермекова и Матића, приказ Андрије М. Матића, стр. 299. — Виноградарство и подрумарство, оцена М. Петровића, стр. 301. — Prigućni гећник свеорбегга зпапја. Оцена Ђорђа Магарашевића, стр. 601. — О згаки, предавање дра Лобмајера. Оцена Стеве Милованова, стр. 604. — Српски правопис за школеку употребу, саставио Стево Чутурило. Оцена Ратка Милановића, страна 629. — Die serbischen Dynasten Srnojević, von Franz Miklosich Оцена Александра Сандића, стр. 927. 967. — Шест приповедака Л. К. Лазаревића. Оцена П. Адамова, стр. 1219. — Каталог српске народне библиотеке у Биограду, страна 1253. — Ручни рад у мушкој школи, од Срет. М. Аџића. Оцена Милана Давина, стр. 1577.

УМЕТНОСТ.

Сватовац, од Р. Толингера. Приказ А. Јорговића, страна 27. — Слике и прилике из дечијег живота. Младост радост. Од Р. Толингера, стр. 57. — Дижимо школе, од Р. Толингера. Оцена А. Јорговића, стр. 89. — Иконостас Нишке цркве од Ђорђа Кретића. Приказ Михаила Валтровића, стр. 333. — Три патријотске песме, од Р. Толингера. Оцена А. Јорговића, стр. 433. — Мункачијев „Моцарт“. Приказ Ђуре Видицког, стр. 573. — Слике Ђорђа Кретића за Нишку цркву. Од Михаила Валтровића, стр. 1037. — „Слике Ђорђа Кретића за Нишку цркву“. Од Ђорђа Малетића, стр. 1411. — Слике Ђорђа Кретића за Нишку цркву. Од Михаила Валтровића, стр. 1473.

МУЗИКАЛИЈЕ.

Молитва, од Бранка Радичевића, за мешовит лик сложио А. Милчински, стр. 543. — Жежулинка, за мешовит збор сложио А. Милчински, стр. 831.

ЛИСТА Ђ.

Писмо Вука Стеф. Караџића Никанору Грујићу, саопштио Вл. Красић, стр. 59. — Туђин о митроноши песнику Његошу, стр. 91. 125. 157. — Писмо Тодора Павловића Сави Текелији, саопштава Светозар Мл. Бајић, стр. 241. — Писмо једној госпођи, од Милана Савића, стр. 271. — Српске народне пословице, прибележио Светозар Мл. Бајић, стр. 375. — Сабља Маркова на глумишту српском народном дне 16. фебруара и 9 марта 1886. Од Александра Сандића, страна 435. — Писма Вука Стеф. Караџића Лукијану Мушицком. Саопштава Милivoје К. Бранковић, I—XXI. стр. 511. 605. 669. 701. 769. 833. 863. 1103. 1223. 1287. 1311. 1385. 1449. 1475. 1511. 1577. 1601. 1667. 1733. 1765. — До стакленог бријега или Вила и царев син, српска народна приповијетка из Горње Крајине, из збирке Владимира Красића, стр. 975. 1003. —

ЛИСТИЋИ.

Месечни преглед периодичне књижевности српске и хрватске: Месец Јануар, стр. 193. Фебруар, 335. Март, 471. Април, 631. Мај, 789. Јуни, 931. Јули, 1063. Август, 1311. Септембар, 1477. Октобар, 1601. Новембар и Децембар, 1795. — Гласник, стр. 29. 59. 206. 271. 303. 377. 409. 513. 545. 607. 671. 800. 897. 946. 1005. 1255. 1289. 1322. 1352. 1387. 1477. 1515. 1547. 1607. 1641. 1669. 1733. 1767. — Позориште и уметност, стр. 31. 59. 93. 129. 161. 207. 243. 273. 305. 344. 378. 411. 441. 480. 513. 545. 575. 607. 641. 673. 703. 771. 800. 835. 865. 899. 977. 1291. 1324. 1352. 1577. 1671. 1697. — Књижевне новости, стр. 32. 63. 95. 132. 164. 209. 275. 306. 345. 380. 411. 442. 481. 514. 546. 579. 610. 642. 673. 704. 737. 771. 800. 835. 866. 899. 947. 1008. 1043. 1105. 1225. 1258. 1291. 1353. 1388. 1418. 1451. 1484. 1516. 1548. 1579. 1608. 1641. 1672. 1702. 1735. 1769. 1801. — Смесице, стр. 66. 98. 211. 347. 444. 548. 612. 643. 674. 706. 739. 979. 1009. 1107. 1225. 1260. 1610. — Читуља, стр. 66. 132. 276. 308. 444. 484. 516. 803. 835. 1076. 1108. 1642. — Афорисми, стр. 100. 212. 348. 516. 580. 644. 804. 868. 980. 1108. 1228. 1356. 1610. 1770.

Изјава Мите Поповића П. Адамову, стр. 707. — Изјава уредника „Стражилова“ уреднику „Јавора“, стр. 1227. — Писање госп. дру Т. Маретићу, стр. 1737.

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 1.

У НОВОМ САДУ 2. ЈАНУАРА 1886.

ГОД. II.

СИРОМАХ ЈОЛЕ!

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

НАПИСАО П. АДАМОВ.

Во је онај, што иде улицама, па вечито жвиждуће и скаче с ноге на ногу?

Свако ће у селу рећи:

— То је наш Јоле! Сиромас Јоле!

Сиромас?! А што сиромас? Та, гле, како весело скакуће, па жвиждуће, као да је цело село његово.

Јест, Јоле увек скакуће. Јоле увек жвиждуће. Јоле и пева; пева, боже мој, ... треба само да га чујете, како пева.

Па ... Јоле је и опет само — сиромас Јоле!

Јоле се смеје; та није да се смеје, ма шта да му ко каже! Он никад ником ништа не приповеда.

Ако ћете што да уради, урадиће. А питајте га, што хоћете, или ће вам одговорити или ће богме оћутати; тек ће се увек одсмејати и погледати у вас својим помућеним очима. Погледи л' га ко иоле оштрије, обориће очи; те, или од стида или од страха, једва да ће испод ока бацити на њ крадом поглед; окренуће се, па хајд даље; а освртаће се, као да преза.

Јоле сме сврнути у сваку авлију у селу, у којегод доба хоће; нико му преке рећи неће. На чијегод праг ступи, па прекрсти л' само руке на леђа и насмеши л' се онако безазлено, онако ... блесасто, свака ће му газдарица пружити по комад хлеба, па, има л' само, и кришку сира или друго' што, јер — — Јоле је гладан.

А Јоле пчена хлебац и што му се даде, одскакуће, — ни псето на њега неће, — па хајд на улицу. Па се смеје, смеје, да му сузе врцају ...

Рекне л' каква газдарица:

— Јоле, синко, нема ми ко отерати коња на ледине. Хајде, потерај их!

Јоле подскочи, па тера коње жвиждућући ... Нађе л' се ко да га позове:

— Јоле, соколе, сутра ћемо врћи. Дођи, да помогнеш.

Јоле је сутра пре зоре на гувну. И цео дан дене, преврће, веје до мрклог мрака с њима заједно, као да ради своје рођено ...

Замоли л' га когод:

— Јоле, момче, нацепај ми дрва.

Јоле не зна рећи нећу ...

Зовне л' га ко:

— Јоле, јуначе, однеси на воденицу овај цак.

А Јоле упрти цак са житом или кукурузом, па носи на воденицу, да се меље или прекрупи. И пази тамо, да воденичар не одвади преко мере ушур, као да је напунио цак из свог амбара или из своје кошаре.

Јоле, де ово! Јоле, де оно! И Јоле свуда доспе и ради све свакоме, па подскакује и жвиждуће или пева. Жвиждуће и пева, мислиш, благо ли њему! ...

Па опет сви кажу:

— Сиромас Јоле!

Еј, какав је момак био Јоле! Момак, бо-ме, зоран, па на очима као бор зелени! Није му се нашло премца у свој регименти.

Ал сад ето тако ... његова ваљда несрећа! Био једанпут у селу, као још док је био војник. Па се врати ноћу, да доспе још за времена на стражу. Понда га те ноћи у зору нађу људи код оног великог бреста тамо на раскршћу, како лежи на трави. Кад га дигли, а он не зна себе, већ гледи тако у њих, па не зна ништа. Понда га људи доведу у село. А кнез јави ре-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

гменти, шта је с њим. Е, регимента... е, власт, дабогме! Па дај сиромаша Јола у ариште. Мучили га тамо, кушали и испитивали... о, ти боже знај, шта све нису радили од момка. Као бајаги, момак се, жалостан, тобоже претвара. Војник, море, дакако, па утекао са страже... узми само! Зар то шала?... Понда га се најпосле и цабаисали. Шта му знају? Кажу, није код здраве памети. Није, ... него, реци, нагазио момак оне ноћи на какву печист тамо на раскришћу. А ко сме рећи, да га нису баш и саме виле устрелиле. Тек му се ваистину нешто придесило. Суђено му, ... шта ли? Па ето... његова тако ваљда несрећа. Ево већ које је то доба, како га господа послала у село; нека га, веле тамо они, село храни.

Село узело за бога на душу, па Јола све воли, као да је целом селу род рођени. Кад се гдегод Јоле подуже не покаже, одмах:

— Нема нашег Јола!

— Где је то наш Јоле?

А Јоле тек ма откуд искрене, па се пре чује, него што се да видети: удесио па жвиждуће, или пева... из гласа пева...

Једног дана догодило се нешто нечувено у Јоловом животу. Јоле се потукао. Заиста нечувено!

Намерио се био поред куће Теје Сланкаменца. Чује у соби јаук и бубњаву.

Јоле улети унутра. Кад тамо, а Теја притискао своју жену, па је туче. Бије је, злотвор, не бира, где ће ударити.

Јолу се смрче. Дохвати неку батину, па претиште по Теји. И није престао, док га није оборио на земљу.

Пуче глас о томе по селу.

— Е, где Јола!

— А шта ти то уради, Јоле!

Јоле исклибно зубе, смеје се онако безазлено, онако... блесасто, као обично; па гледи помућеним својим очима, а ништа не вели.

— Треба њега у затвор! — загрми неко.

— Тај је поманитио; почео ето да напада људе. Неће остати само код тога.

Јоле се трже. Поглед му поче летити испрекидан по народу. Крије очи. Ломи руке. Понда наједаред окрену леђа, па стаде бегати.

— Држите га!

— За њим!

Полетеше за њим у потеру. Неки истрчаше преда њ. Склепташе га, оборише га. И везаше му руке наопако.

Јоле дрхће као прут. Лице му се проме-

нило, као ни дај боже онај Јоле. Не зна, како да погледи.

Бацише га у затвор...

Необично селу без Јола. Неко га жали; неко богме даје и за право онима, што га затворише. Од ових опет једни за то, што им се збиља чинило, да је Јоле поманитио; други, што су волели, да је Јоле у закљону, док Теју не прође бар прво срце.

Теја је љута жеравица. С многим је у селу замесио гужвару. Па сирота Савета његова појела је више батина код њега него, што кажу, хлеба. А шта није тај човек радио око ње, док се није кукавица склонила те пошла за несретника. Па му криво било на Јола, већ и кад би Јоле пролазио крај његова плота. Изузео се пусник на момка, још бог те пита од које доба...

Једне ноћи, тек први сан пао на село, зачу се пушка. Понда се заори:

— Ватра!

— Потраја неко време, па загрокташе пушке на више страна. А разлеже се по целом селу:

— Ватра!

Поред општинског затвора чује се, како трче неки, па све их више и више.

Жагор и граја.

— Гори Тејина кућа!

Баш спрам Јоловог прозора паде тај глас.

— Гори Тејина кућа!

Све тамо врви.

Пламен обузео кров, па лиже високо... високо, чини ти се, до неба досиже. Светли се унаоколо; па обасјао усплаирена лица у народу, што се згрнуо, да гаси или да гледи.

Теја се забунио у вољуској штали око марве. Сече штранке, да му стока не погори, ако би ватра до штале допрла.

Кроз светину и жагор ломи се женски врисак:

— Дете ће ми изгорети!

Врисак срце пара.

Ал ко да се усуди, да улети у кућу, кад пламен лиже већ и рагастове.

Народ стрепи и дрхће. Матерама се срца леде. Очеви навалили, да продру унутра. Али наједаред се залети дебео пламенит млаз, да их шине, па их врати натраг.

— Дете! Дете моје! Помагајте!

Вришти и кука јадна мајка, па би у живи огањ да улети. И већ јој се пламен дохватио хаљине, да букне, па да жива изгори. Ал је задржаше.

И већ и по светини пролеће врисак.

Зар нема спаса? . . .

Од остраг се неко гура кроз народ. Не бира пута, већ обара све, што му под руку дође, као див.

Видели сте, кад преко пеба сине звезда, па се претаји. Тако претрча нека људска прилика из светине, јурну на врата у кућу усред живог пламена и нестане је.

Светина занеми; утрнуо, мислиш, дух.

Тишина, као да живе душе нема.

Само се чује, како кврцају греде и пајанте; а варнице пуцкају у пламену, и видиш, да сукћу на све стране.

Стотине очију се приковале тамо на врата, камо је улетила она мушка прилика. Стотине очију ни да трену, као да се прекојасиле.

Наједаред завришта детињи глас.

Пламен суну.

На вратима обасја мушку прилику. У наручју загрлио детенце у повоју.

Суну, па утрну. Настрешница се заврши, посрну и стропшта се о тле. А пламен букну свом силом, па расветли на широко.

Светина гледи; па, што сад види, мисли, причињава јој се.

Мати, као ван себе, пружила руке, па прима своје дете здраво и читаво.

Све живо одахну као из једних груди. Уздах се гласно чуо.

Понда загрми из стотине грла:

— Јоле! Јоле!

А Јоле се смеје онако безазлено, онако . . . блесасто као обично. Па придржава Савету, сретну матер, да се не стропшта на земљу заједно с дететом, како јој клецају колена, па поспе.

Да се најближе комшије нису упеле, да колико толико ватру стицају, како не би и на њихово добро прешла, — не би се нико више тамо ни осврнуо.

Све полетило, које да види детенце, које да види Јола.

Јоле упилио своје очи у дете, — рекао би, нису му сад тако ни мутне као иначе, — па гледи, како се праћака невинице у мајчиним рукама.

— Јоле . . .

Хтеде нешто Савета да каже Јолу. Подигла очи к њему. Па се загрцну, па занеми. И сакри лице па детиње груди.

А народ благосиља Јбла.

— О, Јоле, Јоле!

— Е, где Јола! Е, где!

— А откуд Јоле искрсну?

Врата на затвору Јоловом нашли су иста-вљена.

Али народ није дао ни за главу, да се још једаред за Јолем затворе . . .

*

Ко је онај, што иде улицама, па вечито жвиждуће и скаче с ноге на ногу?

Свако ће у селу рећи:

— То је сиромаш Јоле! Наш Јоле!

А П О С Т О Ј .*)

(ПЕТЕФИ.)

рна је ноћца притиснула град,
Месец још оном другом свету сја,
А звезде златооке
Такођер спају сан.
Сав свет је тако црн,
К'о савест душе новцем купљене

Један једини светлוצави зрак
Види се тамо ено повише,
Блед, као да умире,

К'о око болног када издише,
К'о оно крајњи очајнички над.

То ј' бледи жижак ен' на тавану.
Ко бдије онде поред жишка тог?
Ко бдије онде у висини, ко?
Две сестре: беда и врлина с њом.
Голема ј' беда овде, голема:
У малу собу једва стати мож';
Соба је као кнездо ластино,

*) Ово је највећи спев генијалнога Петефија. Највећи је, али није уједно и најлепши; можемо баш казати, да никако није „Апостола“ дао Петефију ону славу, која уз његово име иде. Напротив, „Апостола“ су у своје време многи осуђивали, а и данас многи осуђују „такво писање“, „претеривање“ итд. И ми унапред знамо, да ће бити и наших чита-лаца, који ће, читајући овај чудни спев, слегати раменима, и питати се: шта је то?! Но ми смо ипак тога мишљења, да је било вредно „Апостола“ превести на српски, баш ради његове оригиналности, даље ради појединих несравњено лепих места у њему, којима лепоту нико није одрицао нити може одрећи, а најпосле због тога, — што је умотвор великога, сло-боднога духа Петефијевог, духа, који није познавао никаквих обира . . . — Преводилац.

Ни већа нити лепша од њега,
 А празна, пушта, — четири зидине,
 То јест када би била празна, да,
 Ал' ено свуд се плесан разап'о
 И свуд су млази-трази од кише,
 Што кровом уз дуж пробија.
 Повлачи се траг
 Од кише дебеле,
 К'о уже звонца куће богате.
 Ох како ли је кужан ваздух ту,
 Од уздаха и плесни тегобне!
 Пси какве господе,
 Што су на бољи навикнули стан,
 На овоме би месту скапали...
 Чамово дрво кревет, чамов сто,
 Које ни пиљар не би купио,
 Крај дрвенога стола сламан џак,
 Под столом опет две-три џачине,
 Црвоточан је сандук узглавље —
 И то је читав собици намештај.
 Ко живи овде?
 Уз уморени жижак тињави
 Боре се мрак и светлост... Ликови
 Виде се бледи као слике сна,
 И дршћу у том мраку готовом.

Вара ли светлост око, или су
 Ти, што под овим кровом станују,
 Заиста тако бледи
 К'о неки духови?...
 Убога, уда породице ти!

Крај кревета на сандуку
 Седи и доји мати детенце.
 Несретно невинашце,
 Већ је промукло од плача силнога.
 Гле, како сиса суве дојке те,
 Но залуд јер су — суве.
 Жена дубоке мисли премишља
 И, да је боле мисли, види се.
 К'о кад се крави с куће снег,
 Тако јој сузе капљу из ока,
 Капљу... и квасе лице детиње.
 Ил' можда жена пишт' и не мисли?
 Можда без свести, тек из навике
 Просицње сузе тако потоком —
 К'о што из стене вода отиче?
 Старије дете спава —
 Крај зида на кревету
 У чаршав претрпано,
 Испод ког вири труње од сламе.
 Ох спавај, спавај, створе несретни,
 И сновиј хлеб у сувој ручици,
 — У сну је и краљ бити слободно.

Млад човек, госа, родитељ,
 Крај стола седи чела спуштена...
 С овог се чела диже ваљда мрак,
 Што целу собу пуни?
 К'о књига нека чини с' чело то,
 Где но су беде све, све списане.
 Ил' слика нека, што но представља
 Болове безброј жића сломљених.
 Ал' испод мрачног чела ока два
 Вргнута горе небу високом
 К'о до две звезде сјају,
 Никог се не страшећ
 А страшне свакоме.
 Поглед јури
 Ај далеко, горе, више све,
 И губи се у томе бескрају,
 К'о ор'о за облацима.

II.

Мирно све у свету с поља,
 Мирно и у малој изби —
 Тек каткад с поља ветрић устане,
 Тек каткад мајка овде уздане.
 На постељи горе лежи чедо бледо,
 Уморене ноге о зид упрле.

И дете јеца, гласом слабачким,
 К'о да му глас из гроба допире:
 „Ох бабо, — хлеба!
 На силу ево не мож' заспати,
 На силу ево пробам, не могу.
 Боли ме глад, већ хлеба, хлеба дај,
 Покажи, да га видим само бар!“

„Ох чекај сутра, чедо несретно,
 Ох чекај сутра, сутра добићеш,
 Добићеш хлеба — беле циповке.“

„Дај данас суhog, црну корицу,
 На част ти сутра бела циповка.
 До сутра могу већ издахнути,
 А знам, издахнућу.
 Откада чекам на то *сутра* већ,
 Још кад си каз'о па га нема још,
 Већ све је *данас*, увек тршим глад.
 Ко умре, бабо, чуј, —
 Да-л онда глад у гробу осећа?“
 „Не, дете, не,
 Ко умре, томе хлеба не треба.“
 „Па ја бих умр'о, бабо, ала бих...
 Начини мени сандука,
 Нека је мали, бео,
 Онако бео као мајчин лик,
 Носи мене у гроб,

Па земље нагрни . . .
Ох ал' су сретни мртви сви,
Јер — не гладују.“

Ко каже, да је дете
Скроз невино?
Кам таки нож ил камо оштри мач,
Да грознију, ужаснију
У срце рану уреже,
Нег' што су овог оца
Раниле речи детиње.
Јадни бабо!
Држ'о се, стезао се,
Ал' суза опет изби напоље,
И он се горе маши,
Дрхтавом руком око убриса.
Помисли, да му ј' срце препукло.
Па да му тече крв.
К'о данас никад не протужа још,
Ал' сад од тешког бола проплака:
„Ти боже, за што да ме саздаде?
Што м' не остави онде у „ништа“,
Куд би ми натраг сад тело и дух!
Ил' што ме створи човеком,
Што даде пород ми,
Кад га не могу ранити
Као пеликан крвљу рођеном?! . . .
Ал' стани, речи на устима!
Зна бог, шта ради, знаде бог:
Слеп човек не мож' тајну прозрети,
А рачун од њег не смеш искати,
Он ме је посл'о на море
О душу метнув иглу правачну —
Куд ова води, ићи ћу.
Ево, сине, ево,
Још ово парче хлеба поједи,
Појеј га слатко, то је последње,
За сутра сам га склонио ал' на, —
А сутра бог зна шта ћеш добити.

Лакомо-радосно
Дочепа дете хлебац
На кревету се исправи
И стаде да је слатко загриза,
Корицу тврду, суву.
Очи му чисто сијаху
Од радости, од среће велике.
Кад прогута већ мрву последњу,
Сан га обхрва,

Паднувши на-њ к'о сутон на земљу.
Обори главу на јастук
И заспа и већ поче сањати,
Јер му се лице насмехивало . . .
Ох шта ли сања, о чем ли?
О сандуку, о гробу ил' хлебу?
Уз њега леже и мајка
Са млађим дететом
И обгрливиши руком обоје
Заспа на крају голе данчуре.

Отац се диже од стола,
На претима се примаче кревету,
И стаде пред њим руку скрштених,
И замисли се:

„Једва сте једном
Већ сретни, мили ми!
Не осећате живот;
Сан вам је скин'о с плећа
Големи терет тај,
Што га по вас дан вучете.
О сире моји, јадни, љубљени!
Боже, па зар их већма воли сан
Нег' ја?
Кад ево он их чини сретнима
А ја не могу да их учиним.
Но сад све једно, доста — сретни су!
Спавајте ми, драги,
Спавајте ми — лаку ноћ!“

Све троје поспано
К'о свето тројство породичног жића
Целова руком благосиљајућ'
(Кад рука ова не мож да им даде
Што друго, него голи благослов!)
П'онда се опет врати на место.
Још једном баци поглед
На заспали кревет,
Поглед љубак, слатак, благ, —
Нек се заспали у сну
Веселе као горе анђели.
П'онда оде, седе на прозор —
И загледа се у мрак дебели,
Загледа право, оштро, дубоко,
Мислиш, да хоће светлим очима
Да га зажеже, да га — провиди.

Благоје Бранчић.

(Наставиће се.)

ЗА НАЧЕЛО.

РОМАН МИЛАНА САВИЋА.

ПРВИ ДЕО.

I.

о, и ми смо красном човеку издали собу под кирију, рече једног јутра госпа Агата свом мужу и уђе му у собу; помисли само, шта ми је сад баш казао!

Мајстор Флоријан подиже главу са посла, гурне наочаре на чело и погледи своју жену, као да би хтео рећи: а шта ти је казао?

— Казао ми је, настави госпа Агата живо, да му уклоним иконе из собе, не требају му, јер приказују и тако саму лаж и обману. И ако их не уклоним лепо, он ће их бацити кроз прозор. Шта велиш само на то!

Мајстор Флоријан није на то рекао ништа, само је подигао обрве и рамена а уста је стиснуо и повукао им ћошкове доле, да су изгледала као каква копита.

— Да уклоним тако лепе иконе! говорила је госпа Агата даље и не пазећи на мужа. А метла сам му нашу најлепшу чело главе, матер божију са седам мачева у грудима а над диваном твога патрона, светог Флоријана, како гаси ватру. Па сад да их уклоним! Али, дода опет и поче вртити главом, шта знам радити! Какав је, може нас и оставити а соба нам је била и тако четир месеца празна.

После тих речи изађе госпа Агата да изврши налог и да уклони иконе а мајстор Флоријан спусти опет наочаре на нос а нос загњури у посао, у неке старе чакшире, које је криио. Лице му није показивало никакву промену на вест, што му је саопштила жена, и своју иглу забадао је ревносно у чоху, да је одмах за тим тргне у вис и да је после тога опет забоду у чоху. Као да је већ заборавио на оно, што му је жена рекла мало пре.

Међу тим је ова лагано ушла у собу, из које мора да уклони тако лепе иконе. Са тешким уздицајем скине најпре матер божју са седам мачева у грудима, убрише је крпом и положи на сто; за тим се са још тежим уздицајем погне на диван, скине са дуvara светог Флоријана, патрона свога мужа, спусти се опет на земљу, убрише је такође и мете је на пређашњу икону. После тога уздане поново.

— А шта да му обесим место ових икона, поче говорити у себи, јер овако не може остати. Го дувар не могу да гледим. Тај доктор баш ми је задао кубуре! Прекјуче је узео собу, јуче се уселио а данас ми већ баца најлепше иконе из ње. Ако пође тако даље, избациће и нас. Али само нека покуша,

одбранићу ја и себе и свога мужа. На још није ни повадио хаљине из сандука, није испунио ни ове цедуље а морам га пријавити полицији, јер ћу бити иначе кажњена. Књиге су му до душе лепе, говорила је даље и поче превртати књиге по столу. Докторске, да богме, то ја као бабица морам знати. Али, и она застане у говору свом, погледи иконе и поче вртити главом.

Невоља, шта ће са иконама, зададе јој т ко бриге, да је прекинула говор сасвим и ћутке је почела да намешта кревет и да спрема собу. Кад је довршила тај посао, узме иконе са стола, пригрли их топло и оде у собу своје мужу.

— Ево их, рече и мете их на кревет.

Мајстор Флоријан погледи их легимнице преко наочари и настави опет свој рад а госпа Агата стане у сред собе и поче мерити дуварове тражећи по њима zgodно место, где да обеси иконе. Једва је нашла што је тражила и одмах се латила да их повеша. Њен је муж међу тим мирно криио чакшире и не обзирући се на то, шта му жена ради. После добро четврт сата, кад је госпа Агата већ укуцала клинове и повешала иконе, био је и мајстор Флоријан готов са закрпама. Устане, обуче капут, узме пешир, обеси закрпљене чакшире преко руке и пође.

— Ехе! зачује се сад глас госпе Агате. Да си дошао одмах с новцем, јер ако не дођеш за четврт сата — више ти не треба да одеш и да дођеш — идем за тобом у потеру, па ако те опет нађем „код анђела“ у крчми, биће триста чуда.

Мајстор Флоријан није на то одговорио ништа, само се горко насменио и одмах за тим изашао из собе.

Неколико минута после одласка Флоријановог отворе се нагло спољашња врата, која су водила у ходник, и у кујни се зачује оштро корачање, које се одмах изгуби у оној соби, из које је госпа Агата са тако тешким уздицајима изнела најлепше своје иконе.

— Аха! То је наш доктор, говорила је полу-гласно. Баш идем да му кажем, да испуни полицијске цедуље и да га запитам, за што неће да има у соби светог Флоријана и матер божју са седам мачева у грудима.

И госпа Агата пође из своје собе, уђе у кујну и лагано закуца на врата друге собе.

— Слободно! зачује се из собе крупан глас.

Госпа Агата отвори лагано врата и уђе унутра.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS — Службеница, господине докторе, рече и стане на праг.

— Дobar дан, одговори овај, шта желите?

— Та, ја као мислим, да испуните ове цедуље, настави госпа Агата и покаже прстом на две цедуље на столу. Знате, морам их одпети на полицију и вас пријавити, иначе ћу бити кажњена.

— Добро, добро, одговори онај, испунићу их већ.

— Немојте оклевати, господине докторе, то мора бити.

— До сто ђавола! викне онај. Та полиција баш не да ником мира.

За тим узме са стола перо, умочи га у мастило, седне за сто и поче писати. Кад је испунио обе цедуље, преда их газдарици.

— Али, господине докторе, поче ова и погледи цедуље, ја то не могу да прочитам.

— Ја се зовем Јован Вуковић, имам двадесет и пет година, родио сам се у Становцу у Срему, крстали су ме тамо у грчко-источној цркви — јер сам онда био мали па се нисам могао противити —, медицинар сам, нисам ожењен по, то стоји све на цедуљама.

— Молим, молим, рече госпа Агата, то је све за то, ако би вас когод тражио или кад бисте добили писмо.

Јован није на то одговорио ништа, већ се сагнуо на сандук, да повади из њега ствари а на газдарицу своју није се ни обзирао. Кад је ова то видила, изађе лагано из собе и лагано затвори врата за собом; на иконе је и заборавила сасвим, тако ју је изненадило опорно понашање њеног новог доктора.

— Те бечке газдарице све су тако брбљаве, гунђао је Јован у себи и међу тим слагао рубље и хаљине у орман, али ја сам кратко насађен. Да, збиља, рече нагло, подиже се и погледи на дуварове. За тим се насмеши. Скинула је те будаласте слике, настави даље, а добро је и радила; бар ми је уштедила труд, да их бацим кроз прозор.

Кад је Јован понаместао све ствари, одгура свој сандук у један ђошак, обазре се још једаред по соби и седе за тим за сто. Ту је неко време отварао и затварао књиге и на послетку је ревносно почео да учи. Седио је тако неколико сата и само је по кад кад прекинуо учење, да направи цигарету и да је испуши. Око подне се диже, мете оловку у књигу, узме шешир и оде.

(Наставиће се.)

СКОЛИОЗА У УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ У СОМБОРУ.

ОД М. ПЕТРОВИЋА.

Кад ступимо у какву школу, па најљиво погледамо децу у школским клупама, опазићемо на многима од њих, како им је лице бледо и као малаксало. Позовемо ли ученике да устану, онда ће се наћи повисе њих, који ће криво стојати и поред свих опомена нећемо постати, да се поставе „право као свећа.“ Као да немају снаге за то! Откуда тај умор код тих младих створења? Заиста, деца, која не иду у школу, изгледају сасвим друкчије. Лице им показује свеже руменило и сваки покрет издаје бујност младе снаге.

Тај непрјатни утисак у школи биће у толико већи, што је старији разред, што је виша школа, у којој се налазимо. Нема сумње, рећи ћемо, та малаксалост, та слабост, та увелост долази од школе. Мора ли то бити, да се благослов просвете губитком снаге и здравља плаћа? Је ли толики трошак од користи за појединца или за целину?

У старој Атини сматраху као највишу целв васпитања хармоничан развитак тела и духа. Младић, који је хтео да постане слободан грађанин, морао је да пређе кроз тројаку наставу, наставу у гимнастици, музици и наукама. С тога беше у старих Грка највећа похвала за човека, кад се за њега рекло, да

је прави атлет т. ј. узоран дух у узорноме телу. Бледа, попијена, учена лица нису се у њих баш ни мало ценила. И док је тако било, била је Атина јака и цветала је. После персијских ратова почела је највећа важност у васпитању да се даје наукама, али тада беше већ ту доба опадања и пропадања.

Кад се посмотри данашње *фактивно* уређење школа у културних народа, онда мора човек доћи до убеђења, да наше јавно васпитање сматра за своју скоро искључиву задаћу, да ученике наговори различитим знањима, која ће им моћи доцније служити као оруђа у великој борби за опстанак. Ту задаћу наметло је школи опште мњење, то желе мал' не сви родитељи, који се теше тим, да без муке нема науке. Мало ко помишља на то, да за употребу знања треба и снаге, а носилац те није нико други други него тело. Шта ће оштра сабља у слабачкој руци?

Многи држе, да је то занемаривање телесног развитка скопчано са нашом културом. Ко хоће њен благослов, мора узети и њену клетву. Ко хоће данас у свету да напредује, мора много да зна, а што брже и што раније дође до знања, у толико боље. Зато дај што пре с дететом у школу. Из дивног живота у слободи, што оживљава, долази оно у крлет-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ку, у затворену школу. У соби, често препуњеној, мора дете по више сахата дневно да предиде устојани ваздух, да седи мирно у скамији, која му спутава тело и да своју пажњу постојано управи на читав низ предмета, којима се просвећује дух. Култура тела постаје сасвим узредна. Њој служи у школи само један предмет, гимнастика. Али и том једном предмету не поклања се толико времена, колико би потребно било за истомерно развијање и образовање тела и духа. У многима, нарочито нашим српским школама, на жалост је и тај једини предмет за телесну културу често само на папиру.

А баш у доба, кад се школа полази, била би телесна култура веома потребна, јер сви шкољиви спољашњи утицаји, којих је у школи и сувише, дотичу се у много већој мери млада тела, које се тек у развиту налази, него одраслог човека, који је већ стекао неку отпорну снагу за незгоде, које га окружавају. С тога се не треба чудити, што је школа легло многој дечијој и младићкој болести. Знамо већ читав ред болести, које се друкчије ни не зову него *школске болести*. Таква једна школска болест је и сколиоза.

Болест ова састоји се у томе, да се кичма накриви и да тако дође једно плеће више него друго или да се дете погури. Мишићи у деце још су слаби и неразвијени, кости још меке и гинке. Кад им се мишићи у леђима од дугог неспретног седења уморе, онда она траже око себе наслон за своје тело, па ако га неудесно саграђена скамија или столица нема, онда ће се она помоћи тиме, да узму други какав положај, при чем кичму савију или накриве. Нарочито су том наклоњена деца, која нагло расте, и особито девојчице. Чим се њихова пажња постојано управи на наставу, онда мишићи у леђима попусте и тешка глава превиде кичму напред. Неће ли сад дете да да познати, да је уморно, онда ће оно доћи део горњег тела спустити, обично на десно, а горњи део окренуће на лево, да се одржи у равнотежи. Навикне ли се дете једном на то, онда ће увек то чинити и од те навике остаће му кичма за увек крива, ако се за рана помоћ не потражи.

Али од овога зла не постане само тело наказно, него могу од тога да дођу и унутрашње болести, које су често исто тако неизлечиве као и спољашње. Променама у телесној форми изазива се притисак на унутрашње органе, на јетру, плуће и срце. Правилан рад предисања и варења се поремети и од малог, незнатног почетка поникну мало по мало озбиљне болести.

У коликој је мери сколиоза распрострајена по школама, нека покажу ови податци од прошле школске године за учитељску школу у Сомбору. У завод тај

долазе ученици и ученице скоро из свих виших народних и средњих школа у нашим крајевима, а доњи бројеви сведоче, да се једнака непажња поклања телесном развиту у свима тим школама.

У првом разреду беше 16 приправника и 14 приправница. Од тих су имали једно плеће ниже њих 12 приправника и 8 приправница.

У другом је разреду било 17 приправника и 19 приправница. Од тих је било једно плеће ниже у 16 приправника и 12 приправница.

Трећи разред полазило је 12 приправника и 8 приправница. Једно плеће ниже имало је 10 приправника и 2 приправнице.

Од 45 приправника и 41 приправнице, дакле укупно од 86 ученика, који су лане били у учитељској школи у Сомбору, било је њих 60 т. ј. 69.8 процената деформисано, а само 26 беху правилно израсли.

Зло ово било је већма заступљено код мушких ученика. Од 45 приправника налазило се оно код њих 38 т. ј. 84.4 процента. Од 41 женскиње имале су га 22 т. ј. 53.7 процента. Одношај овај због тога у очи упада, што су школама у Немачкој женскиње много већма сколиози изложене него мушкарци. То показује, да се наше српске девојке не приморавају још у толикој мери, да неспретно седе и раде у школи и у кући, као њихове немачке другарице.

Лево плеће беше спуштено у 10 приправника и 8 приправница, свега код њих 18, а десно код 28 приправника и 14 приправница, свега код 42.

Треба ли развитак ове наказне болести спокојно гледати и сматрати је као нужно зло у школи? То би био грех против човечанства, у ком ће се увек ценити лепота тела као огледало душе. Најглавније средство, да се предупреди сколиоза, јачање је мишића, а то се постиже гимнастиком, пливањем и другим телесним вежбањима. За девојке, особито за оне, које су слабије, гимнастика је још нужнија него за мушкарце. Не треба децу непрестано гонити, да уче и раде, него им ваља оставити на вољу и да се проиграју и то да се доста проиграју. Празнине у знању дају се и доцније попуњити, али повреде телесних органа поправљају се врло тешко или никада.

Сувишна захтевања како у школи тако и од родитеља пре су за децу од штете, него од користи. Лепо је блти међу првим ђацима у школи, али далеко више вреди и много је славније бити као зрео човек међу првима при раду за опште добро. А међу тима не виде се на жалост увек први ђаци из школе. Сетимо се само, како су и кад су учили Доситеј Обрадовић и Вук Караџић, па колико је редовно школованих Срба, који су им важношћу свога рада само близу дошли!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Главно је, да се утврди у будућем човеку воља за учење, јер док је те, може се увек учити. Школа, која то постигне, много више вреди, него она, која претрпи своје питомце знањима, које ови једва имају времена да сваре. Такви су ђаци обично, кад школе сврше и испите положи, тако уморни од претераног духовног рада, да су једва дочекали час, кад су као оно наши негдашњи богослови постали „совершени“, те да више никад не уче док су год живи. Осврнимо се око себе, па ћемо видети сила таквих примера.

Да се паралелише штета за телесни развитак од дугог борављења у школи, ваља настојати, да је иста по хигијенским правилима саграђена и уређена. Особито ваља пажњу поклонити конструкцији школских клупа, столова и столица, и то не само у школи, него — на име за девојке — и код куће. Ваљано дело о том предмету написао је српски др. *Јарослав Кужељ*, а угледало је света год. 1880 у књизи

осмој, другом одељку српског архива за целокупно лекаство.

На свршетку треба још поменути, да почетак сколиозе не мора бити увек у школи. Већ у најраније детињско доба може се она изазвати, кад се дете увек на једној истој руци носи, или кад се увек за једну исту руку води. Већој и школској деци не ваља дозволити, да при седењу једну руку на стол наслоне, него или обе или још боље ни једну. Већ то може да буде од штете за леп раст, кад се торба са књигама, особито ако их је много у њој, носи у једној руци него торба треба да је или на леђима, или је треба држати напред са обе руке. У опште је рђав и наш обичај, да десну руку више употребљујемо него леву. Отуда долази, да је не само лева рука слабија, него и лева нога, у опште цела лева страна тела. Тај обичај не служи заиста хармонијском развиту тела и њим се праве људи силом богаљеви!

ПУТОПИСНЕ ЦРТЕ.

ЈЕДАН ДАН У МАЂАРСКОМ РИМУ.

I.

Велика галама и метеж, што је по године дана трајао по угарској престоници, стихао се. Земаљска је изложба пре десет дана затворена. По свима павиљонима настао је ужасан русвај. По празној просторији одјекује заповеднички глас надзорников, чекић игра у руци слугу: сандуци се пуне, закивају, износе. На место радознале светине гурају се по павиљону наша браћа Словаци, пртећи тешке дењкове и сандуке. По стазама, још пре неки дан равнима као длан, разрила теретна кола читаве јаркове. Јесењи ветар брије кроз увело лишће витих брезова па га круни на влажну земљу. У душу шетачеву прикрада се неосетно нека сета и туга. До скоро је ту још било милина проћи се и разгледати богаштину једне целе земље, дивити се ономе, што уме и може да изради вешта рука — а данас? Данас се све то раствара, разуђује, руши и квари. »Вистину сујета, всјаческаја сујета!«

Од свих сто и три павиљона на изложби, у којима се у овај мах ради само ногама и рукама, има цигло још један једини, где ради ум, где зналачка моћ и жуд граби да отме, те да уради, што се још даде урадити у ово зимогрозно доба, где дан траје само по дана. У зачељу павиљона за уметност има једна малена

собица, хладна као штенара, у којој раде грозничавом вредноћом три одлична научењака, исто тако вредно, као да су свој посао јуче почели. У тој собици седи у прочељу др. Бела Цобор, један од вредних чувара земаљскога музеја пештанскога, професор хришћанске археологије, те склала каталог старинарског одељка павиљона за уметност. На малена два столића, с десна и лева, засела су два одлична српска археолога, професори: Михаило Валтровић и Драгиша Милутиновић. Пред њима су митре и еванђеља, чаше и путири, копче и појасеви — српске старине из фрушкогорских манастира. Преврћу их, обрћу их, загледају их, прецртавају овај или онај део им, снимају записе и бележе све, што виде и што о томе знају и мисле, у своје велике бележнице. Ето је већ два месеца дана, како ти српски археолози из дана у дан седе на том истом месту, проучавају и описују неуморно српске црквене старине, па тек ако су проучили добру трећину од онога, што је донесено на изложбу.

Наука о нашој српској народности захвална је српској влади, што је изаслала овако веште и вредне зналце, да разгледају, проуче, сниме и опишу наше црквене старине. По камо наше лепе среће, да су Валтровић и Милути-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

новић послати на изложбу одмах из почетка, док је дан био дужи, још би тада могли зар савладати лени али тешки задатак свој. Кад се помисли, да су они посао свој започели истом почетком септембра, да су га морали радити на месту, које се отвара истом у девет сати пре подне, а затвара већ у шест по подне, у локалу, где сваки час понеко уђе и заштитивањем и разговором смета и прекида озбиљно научно испитивање и проучавање — онда се заиста морамо дивити оном неуморноме труду, оној правој научничкој истрајности, којом су вредни српски археолози савладали и трећину свога посла.

Валтровић и Милутиновић бијаху се данас одлучили, да се користе пријатељским позивом свога услужнога колеге дра Беле Цобора, те да с њиме заједно бану у Острогон и разгледе богате ризнице острогонске базилике и чувене збирке његове еминенције кардинала Јована Шимора, арципискупа острогонскога и примаса угарског. И онако је сутра недеља, када се не ради на изложби, јер су недељом сви павиљони затворени. С њима је канио да пође и Никола А. Плавшић, вредни прибирач српских црквених старина, али је у последњем часу одустао, спречен својим пословима око распремања хрватскога павиљона. — Место Плавшића прикључио сам им се ја, да се користим овим излетом и да обиђем малену српску општину у Острогону.

Било је то пре 7 сати ујутру, у недељу 3. новембра 1885., када смо се сва четворица састала на перону станице аустријске државне жељезнице, журећи се, да уграбимо брзи влак, који вози јутром из Пеште у Беч. У аустријске жељезнице је ружна навада, да јој брзи влакови возе много скупље но они обични путнички, али за то јуре као муња.

Јутро студено и магловито, навешћује прави јесењи дан. Синоћ нас је прострелила вест вечерњих листова, да је краљ Милан навестио Бугарима рат. У нас пуне шаке јутрошњих листова, читамо грозничавом журбом ратне прокламације. У одељку, у који смо журно ускочили, још је један сапутник; по бесерастој рејавој бради, по кукастом носу рекли би, да је колена јудина. Тек што смо се кренули, а нашем Јакову мало потесно: ракољи се као квочка на седалу. У дра Б. Цобора три четири повећа пакета, у које је увио неке драгоцене старине из ризнице примасове, што су биле на изложби изложене, па их носи сада,

да их врати. Од отих старина држим ја некога сребрнога свеца на крилу, а мој се комшија тоска све ближе мени, тек што ми није усео за врат.

Одвијем мало мога свеца, да се забеласа, па рекнем своме сапутнику озбиљно: »Не гурај се, народе! Јер ако отпадне овоме свецу рука, не смем примасу на очи без ваше — хиљадарке!«

Кад ти чу мој Јаков, кога ја држим на крилу, одскочи као да га је змија пекнула. Било да се уплашио од свеца било од хиљадарке, тек се брзо прибио у ћошак, па се стињио као лепиња.

Влак јури као бесап кроз маглу, прозори посукнули па као да гледаш кроз њих у сиво олово. Са овога суморнога јутра у природи и ми смо сетни. Ћутимо, сваки се занео за својим мислима, чак се ни мој комшија не миче из свога буцака.

Не потраја дуго а влак стаде у Вацу. Магла се била мало разбила те се са влака могла видети варош.

— Има ли још колико Срба у Вацу? — запитаће ме Валтровић.

— Има их доста, и то у две општине, једна је тужна а друга је сужна. Ено виш оне малене цркве, то је српска црква. Уз њу имаде једна кућа и у тој кући цигло још само једна српска породица. Глава те српске куће представља ону поноситу српску узречицу: »И један Србин је народ«. Тај брат Србин је председник, одбор, скупштина, тотор и црквењак српске општине — он је у њојзи све и сва. Њему се трипут у години поје православна летурђија, па можеш мислити, како чудно одјекује у тој црквици, кад свештеник о »великом входу« издигне путир и узвикне те помене: »И всјех вас православних християн!« То ти је тужна општина. А ено виш оне друге куће, што је као неки град на крај вароши — то ти је државна апсана. Ту ти станује друга и то сужна српска општина. Има ти ту на стотину наших несретних синова, које је пијана глава, пакосно срце, осветљива рука довела до тешке робије. Та општина неће изумрети, док је у српској глави мрака, у српском срцу страсти, у српској крви пакости и злоће. Ако је суђено, да нас нестане у Угарској, ту ће нам се име наше још најдуже одржати.

Влак крену даље. Пројурисмо две мале станице и пред нама се указа на десној страни

Дунава, на вису од трахита, стара краљевска рушевина Вишеград. То је онај поносити Вишеград, који је некад виђао у својим сјајним дворанама краљеве, који се ресио и китио свим оним, што је људски ум изумевао и вешта рука стварала, кога су странци хвалили и уздизали као десето чудо на свету. Сада му на подножју његову а у кући својој траје чермерне дане војсковођа Гергеји, коме мађарски народ још ни данас не може да опрости, што је положио оружје пред Русима код Вилагоша. Да чудно ли се ту на обалама шумнога Дунава састанула два представника мађарске славе и величине — оба у рушевинама. Чудна ли града и још чуднија ли му стражара!

Старина има своју чар и лепоту, кад је тумачи и излаже тако вешт зналац, као што беше наш вођа др. Б. Цобор. У маркантним цртама описао нам је он историју Вишеграда, поменуо је, како је ту краљ Андрија I. озидао православним калуђерима Василијевог реда манастир, из кога су их по том потиснули Латини. Показа нам кулу, у коју је краљ Владислав I. био заточио свога брата Соломуна, те се ова и сада презивље по његовом имену. У причању своме зауставио се учени археолог најиме код два знатна догађаја: при успомени на бруку и срамоту, коју нанесе Кларе, кћери великаша Фелицијана Зача, шурак краља Карла Роберта а брат краљичин, пољски ерцег Казимир, и још при причи: како је за краљице Јелисавете из Вишеграда украдена круна угарска, те истом након 23 године опет враћена у Угарску. — Описа нам за тим дивоту Вишеграда за славнога краља Матијаша, који га је дивно оградио, ту држао и чувао краљевску круну, у њему радо боравио и летовао.

Кад јездисмо према Вишеграду, могасмо јасно да изузмемо на њему велики крст, кога је за успомену на несретну девицу, Клару Зачову, подигао мој стари знанац, некадањи парох вишеградски — Јосиф Викторин.

Викторин је био срцем и душом словачки родољуб и знаменит писац. Виђали смо се често пре дваесетину година у Будиму, у гостољубивој кући саветника Адолфа Добранскога, па би он радо походио и »Матицу Српску«, која је тада становала још у Пешти у Текелијином заводу. Кад је Викторин премештен из Будима у Вишеград за пароха, заузимао се он врло ревностно, да земља очува

старину Вишеград, коју је он љубио и поштовао по старинскоме словенском пореклу и имену. И што данас има сачувано од старога града, што су просечене лепе стазе, које воде граду у врх, што су многи богаташи пештански опасали подножје вишеградскога виса дивним летњиковцима — све је то заслуга скромнога, покојнога словачкога попа Викторина.

Влак стаде на станици Велики Марош, која је чувена са свога грожђа. Марошко грожђе извози се жељезницом чак у северну Немачку, те се троши на трпезама по Дражђанима, Берлину и Хамбургу. И нехотице сам помишљао, да ли ће доћи када време, да наша Фрушка гаји грожђе, које би се могло разнети по великом свету?

Од Мароша па до Соба, повија се жељезничка пруга тик уз дунавску обалу. Има места, где се влак чисто нагне, па мислиш, сад ће се изврнути у хладне таласе модрога Дунава, али се опет исправи, па јури даље. У Собу нас је, на радост нашу, оставио наш сапутник из Њошка. Зажелио сам му из свег срца сретан пут.

Појездисмо даље. Тек што презврјасмо гвоздени мост, гдено се приточица Ипољ слива у Дунав, указа нам се с леве руке величанствена базилика Острогонска. Још неколико минута, па смо стигли на станицу Налу, одакле ћемо с колима за по сата преко села Паркања и понтоноскога моста, што води преко Дунава, у Острогон.

Погодисмо се са острогонским фијакером, која нас је сву четворицу стрпао у своју бундузију па појездисмо равним пољем према Паркању. Како стигосмо у њега, а оно прва кућа одмах чивутски дућан, а до њега се низаху још стотина таквих истих. Све су то сами житари — да излије Дунав па да их потоци, тешко да би ко зажалио за њима и за њиховим поштеним кантаровима.

На мосту је ваљало да платимо за прелаз, али нас пустише бесплатно, јер наш вођ бијаше католички свештеник а уз то иде примасу у госте, а мост је примасова својина. Исти мост као под Варадином, само што бих рекао, да је Дунав овде много шири, ма да се и овде онако заошпијава око стене, на којој лежи Острогон. Беше равно 9 сати у јутру, када стадосмо с колима пред нову палату угарскога примаса.

С. В. П.

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

КЊИГЕ ЗА НАРОД. Издаје „Матица Српска“ из задужбине Петра Коњевића. У Новом Саду. Српска штампарија дра Светозара Милетића. 1885. Цена 10 новчића.

Свеска 1. *Перо Коњевић*, народни добротвор, написао др. Илија Вучетић.

Свеска 2. *Буквица здравља*, за народ написао др. М. Јовановић-Батут.

Свеска 3. *Буквица болести*, за народ написао др. М. Јовановић-Батут.

Добисмо и толико ишчекиване књиге за народ, красан дар „Матице“ наше из задужбине млађаног а врлог добротвора Пере Коњевића. Сва журналистика наша без разлике правца и струке, сваки, ко год је само умочио перо, да напише коју о том најновијем књижевном новитету у нас, није могао доста да се нахвали „Матице Српске“ и њене замисли у начелу, као и понаособ сваке поједине досад свештице, што их имамо у рукама. Па и „Стражилово“ не може, а да ову рубрику не отвори овако благодарним и дивним почетком.

Животопис врлог добротвора (у 1. свесци) из пера дра Вучетића заиста је кадар, да изазове и сузу сачућаша за тако млађаним, тако прерано преминулим, а тако вреним и одушевљеним Србином, као што беше покојни Перо Коњевић, као да и љубави према народу своје улије поткрепљиву кап непоквареног, несребичног одушевљења за српску књигу, за морални и материјални напредак нашег народа. Ко прочита тај животопис, мора, ако баш и увиђа заиста силну добит по српску народну књигу том знаменитом задужбином добротворовом, ипак из дна душе жајалити, да је тако племенито срце тако зарана престало кучати, да је тако идеалистичан живот тако прерано морао увенути.

Је ли узвишенији војсковођа Епаминонда, када га рањеног пожалише забринути пријатељи, што тако славан човек, такав јунак, такав карактер, не оставља након себе од срца порода, а он им одговори: „Ја остављам две бесамртне ћери, а то су победа код Левктре и код Мантинеје“, — је ли узвишенији духом од млађаног момчића, који види отворену већ пред собом раку, а оставља живот, у који једва беше ступио, живот пун идеала, на свему болу свом за својим занавек поносним идеалима, налази мелема у уверењу тако несребичном, тако идеалном, да умире као највећи јунак, јунак морални, с оним слатким, с оним значајним речима на уснама, на које се већ

нагла хладна смрт да их целива: „Моја ће ме српска браћа спомињати“.

Тако кратак век, па тако пун узоритости, тако неизмеран у безазленој љубави према народу!

„Омладино дико стара, омладино јаде млад“, замени нам Перу Коњевића; прихвати ону искру, што утрну са последњим издахом Периним, прихвати је у своје живе, млађане груди, па нека вечно тиња на олтару за народни напредак. Народ те треба. Народ уме бити захвалан; али га ваља томе научити. Сви знамо, како се народ уме светити својим незнањем, својим хладним немаром, кад је напуштен сам себи, да га као сироче какво гуркају непријатељи ода свију страна. Ал да видиш, како је диван, како је силан, како је благодаран тај српски народ према ономе, у коме има вере. Улите му вере према себи и према самом себи, јер то ће га спасти. Тако вам народне среће! Тако вам успомене на Перу Коњевића! —

„Буквица здравља“ у 2. и „Буквица болести“ у 3. свесци овог издања „Матичиног“ отвара пут даљим књигама за народ. Почетак је свему тежак. Али ако с оваквим почетком не прокрчи овај подухват „Матичин“ себи пута у народ, онда заиста не знамо чим ће. Др. Батут нам је познат у књижевности ето већ преко десетине година. Познат нам је као темељан зналац своје струке. Па и иначе, но још више, рекли бисмо, овим двама књижицама показао се и као врстан познавалац нашег народа. За чудо је умео тај наш научењак да згодно употреби народне пословице. То и јесте по нашем мњењу врло леп и практичан начин за народну књигу. Народу треба његовим језиком говорити. Народ о многоме чему има већ своје мњење. Он хоће радо да чује, шта и како и други мисли о томе. Разложи л' му дотични своје мњење разговетно, да га може он потпуно схватити, задобио га је за себе. А тим књига хвата корена у народу. Осим тога пуне су ове две књижице мудрих реченица из св. писма, понешто и из Доситија, тога, држимо, и данас омиљеног још народног мудраца.

Говорио ко што хоће, тек св. писмо са силним својим још и данас и увек непобитним аксиомама за практични живот, као и Доситије, народу је књига најприступнија. Ми од своје стране не само да не бисмо имали ништа против тога, него и упозоравамо нашу „Матицу“, да промисли и о томе, којим би начином дала у руке народу и св. писмо. Рећи ће когод, да наш народ већ има св. писмо у

Буковом и Даничићевом преводу а у јефтином издању енглеског библичног друштва. Јесте истина. И те књиге, рећи ће опет други неко, више нам уде него што користе. И то је истина. Али уде нам зато, што их растурују по народу људи, који баш и желе да постигну то, што и постизавају. Да, библија та отуђи наш толики народ од вере прадедовске, те се одметнуше силом у тако зване Назарене. Истина, да у новије доба све већма излази на видело, зашто нам се народ туђи од вере, те прелази или у Назарене или у Унијате; али факт је и то, да ти, што се отуђе, оберучке прихвати библију и читају је као нешто, што је против православне наше вере, као да православној вери није баш та иста библија основ, као да је библија нека нова вера. Баш тиме, што би и „Матица“ издала исту ту библију од своје стране, тиме би показала и доказала, да нам је св. писмо и једнима и другима једно те исто. Руку на срце, интелигенција је у народу доста извикана као нерелигиозна. „Матица“, као средиште интелигенције, показала би тиме, да није истина, што неки радо трубе по народу и тиме праве себи капитал, отуђујући велики део интелигенције, која хоће с народом за народ, баш од самог народа. Верујте, свето писмо је књига народна по превасходству па исповедао народ коју му драго вероисповест хришћанску. И верујте, свето писмо, као народна књига по превасходству, и кадра је, врло кадра, да опријатељи прост народ с књигом, да у њему књига прокрчи пут и за будућност.

Више пута замишљам себи море, кад га буре узбуни. На површини се таласа и бију се вали о вале; а доле је мирно и тихо, као да се и не осећа буре. Сравним с тим наш народ и нашу интелигенцију. По интелигенцији нашој бију се и леме разна начела најнапреднија и најконзервативнија; а народ стао, па гледи, па не зна, куда ће ни шта ће. Хоће и он у извесним приликама, понајвише при каквом јавном збору, при изборима за саборе, да се уздрма, чувши, као што се то таким приликама већ по праву збива, многу реч, која му годи. Али то га само за време приближи мање начелу, а више извесној личности, која се у том случају највише истакне, о којој се највише говори; а кад не види никакве користи, он се осети, ако не баш преварен, то бар разуверен, и паметан исто онолико, колико је и пре тога био, па ако и не уназађен, то бар непоможен. — Између наше интелигенције и простог народа ужасан је умни јаз; и што више у нас интелигенције, све је тај јаз већи. То је додуше оправдано, јер наша интелигенција и присваја себи интелигентност по страном, туђем свету, где се укрштају најнапреднија начела. Тако звана средња класа, сеоски тр-

говци, занатлије, и т. д. поведу се за онима, али не могу да их разумеју те протурују по народу најнаучније истине у најискваренијем облику, у најнакараћенијим оквирима. Народ је још мање кадар схватати, што му ови по готов новац продају, те још већма искрене ствар. И отуд тај ужасни умни јаз између интелигенције и простог народа. Један другог не разуме; а мисле, да су се разумели. Па у најлешнем уверењу а нехотице раде једни против назора других и против својих заједничких интереса; а трећи неко вуче отуд своје себичне интересе.

Но, како се народ не може напрасно узвити до оног степена, на ком стоји интелигенција, то се интелигенција мора приближивати zgodним начином народу. *Wenn es nicht von unten geht, muss es von oben gehn* И баш нико није томе толико позват, као „Матица“. Она је то ево и почела врло лепо и врло zgodно. Што је интелигенција интелигентнија, то већма мора бити приступачна народу. Не мора народ наш знати одмах за најновији проналазак у астрономији, или физици или ма у ком другом пољу природних или других наука, па ма оне како научне и екзактне биле. Те су ствари за стручњаке и остаће још дуго и дуго само за стручњаке. Много и много друго што шта треба куд и камо пре наш народ да зна. А помислите, колико је то много ужасно много, кад имате на уму, да наш народ треба најпре да научи читати, па тек да заволи књигу. Бадава сва мука, кад је он још у оном веку, у ком се најрадије купују и читају рожданици, сановници и вечити календари и höchstens народне песме и свето писмо. Па кад то још како тако пролази, подајмо му од тога оно, што нам ипак може пре савест поднети, а у онаквом облику, какав је за њега.

Наш народ, — бар оно мало у нашем народу, што *зна* читати, и од тога још оно мање, које *хоће* да чита, — хоће да чита, да се забави; а што хоће да га поучи, бар овако мора бити написано, као што су ове 3 књижице за народ. Врло радо признајемо, да др. Јевановић-Батут пише ево тако за народ као мало ко још у нас. —

Па опет нам се намеће питање, да ли ће и како ли ће и те такве књиге продрети у народ? Та и дојакно је било у нас књига за народ, и то ваљаних књига за народ, па се издавачи увек тужили, да слабо пролазе. Ми им верујемо и из сопственог искуства, као што смо се више пута лађали, да протуримо какву ваљану књигу гдегод у селу. — Увек се издавачи позивају на свећенике и учитеље у првом реду, па и на друге интелигентније људе међу народом. И то с правом, али већином без одзива. Можда је неодзиву узрок то, што су, рецимо, издавачи књига за народ поједини људи и књижаре, који

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBS.BS

за своју корист књиге издају. Неоправдан, врло неоправдан изговор. Ако издавач, па био то појединац, било књижара, изда какву књигу, па треба ваљда да ради то на своју штету, не само да је абсурдно захтевање него и неправично. Дакле, не љу за то да растурујем ту књигу, што је тај и тај издао, па се он може помоћи! Е, наопако, па зар да се и не помогне? Па дакле да српски издавач мора штетовати? А ако се издавачи и позивају на овог или оног, да им растури ово или оно издање, он им зацело даје и пристојан рабат.

Пренерасио сам се, кад сам недавно прочитао у нашем једном листу ово: „Нека се зна, да ми нећемо никад бити туђе слепо средство нити оруђе; него да ћемо на сусрет вазда изилазити оваким племенитим смеровима, као што је овај смер, издавање ових здравих књига за народ!“ Тако пише један учитељ расправљајући иначе доста тактично, како да се дигне народна књига. Из тога изилази, да се учитељству нашем пориче интелигенција, те се сматрају за просто слепо печије оруђе, па им неко досад под морање натуравао све саме којекакве књиге, да их растурују по народу. Ми сумњамо, да ико може имати такво мњење о нашем учитељству, док је сомборске и карловачке препарандије. А одлучно поричемо, да до ових „Матичиних“ књига за народ није било никад још таквих, које би биле достојне, да их растурује наша интелигенција, и ако смо ето већ признали, да су заиста ове књиге извршне. Тврдити противно значи целој досад књижевности нашој порицати право, да је достојна, да је учитељи растурују, јер тобоже у њој нема никаквих „здравих књига за народ;“ значи, да ништа од онога, што су досад појединци или књижаре наше издали, не вреди, да у народ дође. Та једва смо дочекали, да стечемо сталну коју књижару; а сад су нам непатриотичне, спекулативне, ваљда за то, што их све више имаде! Па и да их још толико имаде, пре би удиле једна другој него у опште књижевности нашој; и увек би била, као и данас што је, дужност сваког интелигентног Србина, да им иде на руку при растуривању, баш и да знамо, да ће се њихове газде лично помоћи. Што боље књига пролази, више ће их књижевници моћи писати, а књижари откупљивати и

штампати. Помажући оне, који издају књиге, помажемо очевидно и оне, који пишу, те тако и интелектуални и морални напредак у народу. А то хоћемо сви!

Како да од књига за народ буде у народу заиста користи, врло лепо предлаже велико-радиначки учитељ г. Петар Ј. Стефановић у 25. броју „Браника“. Мила нам је таква реч од народних просветника, који су сваки дан с народом, па је ево хоћемо да и овде прибележимо: Можемо рећи, вели, да смо се ми учитељи први зарадовали смеру ових „књига за народ“, јер овим смером и чином изишло се у многим на сусрет и самој школи!

„Ми хоћемо, пише даље исти господин, и појмимо добит од читања таквих здравих „књига за народ“, зато и не можемо бити равнодушни, и гледати само да се такве књиге растурују, него смо ради, да се и читају, а то читање да уроди родом. Овим читањем књига треба да народ упозна пре свега своје добротворе, покретаче жеља наших добротвора: „Матицу Српску“, као и писце ових здравих за народ књига. Хуманитарно какво дело вршити, то је понос а не понижење! Ми сматрамо, да нам је света дужност народу бити пријатељ, одазвати му се и помоћи, учинити роду глас! . . . О свакој свесци може учитељ држати јавно предавање. Ту би он пред скупљеним својим људима развио живо смер и садржај књиге. . . И када се узме у обзир, да би на овај начин и сам учитељ утр'о пута себи и своме раду; када би на овај начин задобио и више љубави у народу, те када би и народ увидео, ко су му најискренији и најближи пријатељи, не би могао бити равнодушан, а да не призна заслуге, које му пружа књига, школа и учитељ.“

Евала! То је лепа реч. И с тога нам је још милија, што долази баш с оне стране, у коју се морамо и смемо највише поуздати.

И завршићемо речима истог господина, јер „и ми то велимо, од срца желимо“:

„Да би народ што убеђенији био, да је доиста користи од таквих књига, нужно је, да је свака књига боља од боље. Како ће се то постићи, стављамо „Матици Српској“ на срце, да она својим средствима доскочи.“

У М Е Т Н О С Т.

СВАТОВАЦ, за гласовир, написао *P. Тодлингер*. — Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду. 1885. Цена је 1 фор. — Међу нашим народним напевима заузима свато-

вац без сумње једно од најодличнијих места. Његова лако схватљива мелодија, елегично-меки карактер му изазива код слушаоца и нехотице представу врло појетичне слике, усредсређене око младе неве, а

штафажу чине несташна момчад и веселе девојке. Ова је разноликост потпуно изражена у сватовским песмама, које су час веселе, час тужне, скоро увек њежне, каткад и несташне. У те песме је унешен израз народне душе, у свежем, наивном, оригиналном и незавијеном облику. У њима нема ничег вештачког, напев и реч су у једно сливени, љупке и њежне мелодије су пуне милозвуча, који очаравала.

Пред нама је таква смеса сватовских песама, удешена за гласовир.

Кад узмемо, да се те песме на гајдама свирају, а то је инструменат врло различан од гласовира, онда ћемо одмах моћи замислити себи оне тешкоће, које је морао компониста да савлада при писању овога дела. А савладао их је вештачки.

И гајдаш има својих импровизација, којима сам себе весели, идући кући са каквог весеља. Од те гајдашке импровизације метнуо је компониста један део као увод. Иза овога долазе неколико мотива из „великог кола“, па онда сватовац, али само за часак, да га одмене у живом ритму весела и љупка мелодија „терај, куме, логова“, која при крају прелази у мајсторски изведену модулацију, да приправи улазак сватовца. Ту свршује увод, и сад долази тема сватовца, која се одмењује са „село сунце, стигло вече“ и „терај, куме“ али сад у другом гласореду, па се напоследку све стиша, да из тија почне гајдашка импровизација, из које се развија оно банатско „велико коло“, које је верно по гајдашком свирању удешено. Таласање кола бива све слабије, напоследку умукну звуци кола, а гајдаш почиње сватовац. Тужна и њежна мелодија „зар тамо, куд си пошла“ одмењује се са неколико мотива из кола, и после драматичког узвика „ој врат' се, сестрице“ чују се

У Новом Саду, 1885.

гајде тек из даљине, — још један слаб крик, још један мотив, — па су звуци нестали.

То је укратко садржај овога дела, из кога можемо видети, да то нису само покупљене сватовске песме, на написане по реду, него је њима компониста пред нас изнео расположење појетичне природе. Изнео нам је свирком драматичну слику растанка младе неве од својих родитеља, и то таквим живим бојама, да чини неоодољив утисак. Мелодије те утичу својим чаром примамљиво на нас, а из њиховог групирања, као и њихове хармонизације, смишљеног облика, провејава прави музикални осећај.

Израз осећаја елегичног прекида се са песмом веселом, пуном живота и кретања. Та нам је слика изведена врло живом бојом, са онштрим, а при том лаким контурама, из чега видимо, да ју је врло вешта рука израдила.

Јако је карактеристично банатско велико коло, што се ту налази. То је први пут, да је ово коло, које врло давнашња времена памти, изнето у свет, а изнето је онако чисто и јасно, како га само банатски гајдаш свира.

Морамо упозорити уједно наше поштоване свирачице, да при свирању кола нарочито пазе на ритмичну акцентуацију, која је јако карактеристична,

Спољна израда врло слабо одговара унутарњој; ноте нису свугде једно под друго наштампане, што јако отештава брзо читање. Тачке од нота и попречни потези су одвећ дебели, што никако не утиче пријатно на око.

Нека је с наше старе препоручено ово ваљано дело Голингерова свакој Српкињи свирачици, нека се наслађава са звуцима „Одби се бисер-грана“.

А. Јорговић.

Л И С Т И Њ И

Г Л А С Н И К.

(Матица Српска.) Књижевни одбор „Матице Српске“, имао је 22. децембра 1885 своју седницу. На том састанку рађено је и урађено ово: 1. Писмени састав Јов. Мнотраговића под насловом: „Дарвин и школа“, издан је на оцену члану Андрији М. Матићу. — 2. Чланак Ђорђа Магарашевића: „Ђорђе Магарашевић, књижевник српски и први уредник „Летописа“ издаје се на оцену Александру Сандићу. — 3. Чланак Ст. Новаковића: „Златоуст деспота Лазара, опис старог рукописа“ прима се за „Летопис“ према оцени А. Хаџића. — 4. Ст. Новаковић јавља писмом, да пише у овај мах расправу: „Последњи Бранковићи у историји и у народним песмама“, у намери, да издаје у „Летопису“. Одлучено, да му се јави да ће се примити у „Летопис“, и да ће се штампати у II, III, и IV. свесци „Летописа“ у години 1886. Наградиће се у своје време према штампаном табаку. — 5. Према оцени

Милана Савића прима се за „Летопис“ расправа Марка Цара „Бајрон у Италији“ и награђује се одсеком. — 6. Безимени писац под знаком „Перо је мач“, пише Матици Српској, па се јада на критичара његовој песми „Иконији“, која није примљена за „Летопис“. Из писма се види, да је безименак на кривом путу, зато се прешло преко тога на дневни ред. — 7. Јован Живановић, писац чланка: „Два три закона из науке о гласовима српског језика“, јавља, да неће послати свога чланка на траг исправљена према примедбама мзтичног оцењивача, но да ће га штампати засебно, па зато моли, да сме штампати и споменути критику. Одлучено, да се то никако не допусти; критика та изаћи ће у своје време у раду Матице Српске у „Летопису“. — 8. Чита се оцена Милана А. Јовановића на спис Марка Драговића под именом: Прилози за историју Црне Горе, исписани из крисовуља цетињског“. Како је од тога већ нешто штампано, а и из самог се

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

списа не види, јели ово каква целина, одлучено: питати Марка Драговића, јели у посланом рукопису цео крисовуљ цетивски, и ако ције, је ли то, што је написао и послао, за себе каква целина, и зашто је послао и оно, што је већ штампано. — 9. Гавра Витковић шаље животопис свога оца Јована Витковића, проте будимског. Према приватној оцени, коју је писмено послао Јован Бошковић, прима се за „Летоние“ и награђује одсеком. — 10. Селак шаље превод с француског: „Хигијена деце“. Како је Матица већ једаред наградила сличан спис дра М. Јовановића-Батута под насловом: „Здравље и напредак наше деце“, који је и штампан пре неколико година: књижевни одбор не увиђа, да је потребно овај спис и у претрес да узме, а камо ли да га „Матица Српска“ изда, а у том уверењу утврђује га и то, што је исти рукопис писан латиницом, те би га ваљало доста дотеривати. — 11. Ђорђе Глибовски шаље спис: „О небеским телима“, који је слободно превео по Тучеку. Издаје се одбору за издавање књига за народ из задужбине Петра Кољевића. А. М. М.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Чешко народно позориште у Прагу.) На римску нову годину гостовао је у чешком народном позоришту у Прагу руски кор од 50 певача под руковођењем Димитрија Славјанског-Агрењева. Тај кор, који пева старе руске јуначке и народне песме, путује по Јевропи те је преко Берлина, Државана и Липскога дошао у Праг, а одацде ће у Монаково. Прошле је године кор тај започео пут свој па је свугде пожељно најлепше признање. Берлински су часописи пуни хвале и сви као из једног грла тврде, да се такво што особито и занимљиво није чуло у Берлину већ од више година амо. То се исто вече дала у чешком позоришту и Сметанина опера „Нубишка“.

(Нова слика Матејкова.) Јан Матејко је изложио нову слику у Варшави. Слика приказује, како је козачки хетман Богдан Хмјелницки опсео град Лавов са татарским каном у 17. веку.

(Нова мађарска трагедија.) Евгеније Ракоши, главни уредник „Vadapesti hírlap“-а, написао је историјску трагедију под насловом: „Андрија и Јованка“. Трагедија се та као новина приказала прошлог месеца у мађарском позоришту у Будимпешти и пожељна је леп успех.

(Оркестар самих женскиња.) У Лондону је пре кратког времена био концерт на добротворну цел, на којем је свирао оркестар од 60 чланова, искључиво женске из виших кругова. Све су биле једнако обучене у бело а дириговала је такођер женскиња, грофица Фолкестонеова.

(Лист у Петрограду.) Пред крај ове зимске сезоне ићи ће Франја Лист у Петроград те ће на два симфонична концерта лично дириговати оркестар. Том ће приликом сав ра-

според бити састављен из самих дела Листових. Једва се на молбу почасног председника руског музичког друштва склонио Лист на тај зимски пут. У петроградским се музичким круговима живо спремају, да лепо дочекају уметника.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— У Сарајеву излази од нове године нов белетристичан лист „Босанска Вила“. Уређује га Божидар Никашиновић. Лист ће излазити дваред месечно а доносиће у сваком броју по две слике. Цена му је 4 фор. на годину.

— Стручни немачки лист „Die Natur“ донео је у свом 48. и 49. броју два чланка од нашег сарадника професора Мите Петровића, под насловом: „Das Wiederaufblühen des Seidenbaues in Ungarn.“

— Генерал Ђорђе Клапка изнео је на јавност своје мемоаре. Издава их је Франклинска дружина у Будимпешти.

— Хамерлингов „Ahasver in Rom“ доживио је већ петнаестог издање. Ових га је дана издава књижарка Ф. Рихтера у Хамбургу, и то у великом илустрованом салонском дивот-издању. Има преко стотине илустрација и у опште је славни тај спев Хамерлингов подичен сјајном опремом и са типографске и са вештачке стране.

— У наклади Вилхелма Херца у Берлину изашла је нова свеска новела Павла Хајза. То је осамнаеста свеска у целокупној збирци. Наслов је свесци тој: „Небеска и земаљска љубав“ а садржај јој је осим једне новеле под тим насловом још две друге новеле, од којих је једној наслов: F. V. R. J. A. а другој и последњој: „На живот и смрт“.

— Од Ђорђа Еберса изашло је ново дело: „Чичероне кроз стари и нови Мисир“. У делу томе има много дрвореза и две слике. Рађено је на основу великог дивот-дела: „Мисир у слици и речи“ али је писац то дело сасвим из основа прерадио и у претрес узео и најновије догађаје и открића на мисирском земљишту. У предговору вели Еберс, да ће „Чичероне“ читаоцу, који не може сам отићи до долине Нилове, све пред очи изнети, што је вредно знати и запамтити, и упознаће га са земљом и становницима, са историјом и споменицима мисирским, од најстаријих времена до данас.

— У наклади Мавра Рата у Будимпешти почеће за који дан излазити ново илустровано дивот-издање драмских дела Шекспирових, које је прорачунао на сто свезака. Употребиће се у том издању карактеристичне илустрације Циљбергове, које су и у Халбергеровом дивот-издању, а Григорије Чикија, најдаровитији данас драматичар у Мађара, написаће уз сваку драму увод и белешке за разјашњење.

— Мусурус-паша, недавно умировљени турски посланик у Лондону, дао је у штампу свој превод Дантовог „il paradiso“; што је, као и „l' inferno“ из Дантове „divina comedia“ преобукао у старо-грчке ијамбе.

Први овај број шаљем свима старим претплатницима „Стражилова“ а и иначе многим својим пријатељима и познаницима, и молим их, да се на лист претплате. Ко се није рад претплатити, тога молим, да ми овај број врати. Јован Грчић.

САДРЖАЈ: Сиромас Јоле! Слика из народног живота. Написао П. Адамов. — Апостол. (Петети.) Превео Благоје Бранчић. — За начело. Роман Милана Савића. — Сколиоза у учитељској школи у Сомбору. Од М. Петровића. — Путописне црте. Један дан у мађарском Риму. Од С. В. П. — Књижевност: Књиге за народ. Оцена од —. — Уметност: Сваговац. Приказ А. Јорговића. — Листићи: Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне новости.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи шаљу се уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.

тамне врхове големих брегова, па кад плану румени зраци, као дробни алемови, по грудима подмлађене природе? Е, тако је планула жива искра из сјајних очију лепе Драгојле, кад је погледала на раскомадане груди јунака српских, како се купају у врелој крви по тужноме разбојишту.

»Еј, Косово, јади наши тешки!« оте се из меких груди тежак уздисај, а Косово као да је одјекнуло својим тужним, леденим гласом: проклет да је, ко се не освети!...

Коњ је јурио кроз мрачну поноћ, као што јури црна мисао кроза главу мркога Азијата. Ни један педаљ земље не остаде недотакнут крвавим његовим копитама.

Ни овде није... шапутало је девојче гледајући беле кости раскоманих прсију.

Коњ је тужно махао главом, као да је разумео бол у грудима несретног девојчета.

На небу се навукосе још црњи облаци, а ситне капљице вреле дажде умиваху рањене груди витезова на самрти.

»Воде, селе, воде!«... зајеца наблизу болан глас рањеника једног, »само једну капљу хладне воде да оквасим окореле усне.«

Коњ застаде, захрза весело неколико пута, а затим подиже своју поноситу главу, као да хтеде рећи: Он је, зар га не познајеш?

Девојче поскочи на ноге лагане, као оно лака срна кад поскочи на глас ловчевога хитца; приђе брзо рањенику, па подигнув му дугу, свиону косу са бледог чела, цикну:

— Драгомире, јеси ли ти?

Рањеник подиже своје упале очи па укоченим погледима стане гледати лепоту девојку.

— Драгојла, драго моје, јеси ли ти?

— Ја сам, ја сам, твоја вереница, моје живо радовање! Зајеца девојче, квасећи врелим сузама крваве груди свог рањеног сокола.

Кроз пусто Косово тихо се зачу тужан уздах, тако тужан, као оно звоно кад огласи самртника.

— Умрећу ти, душо, ал' немој плакати! Та гледај само, кудгод се окренеш, свуда је крв, а та крвца вапије за осветом! Не плач', драга, сузама ћеш само удвојити болове у рањеним грудима...

Ох, ала је то жалосно гробље, ала су тужне те скрхане кости, што леже разбацане по Косову, као оно задњи остатци од раскомадане лађе бродарице.

— Не, ти нећеш умрети! цикну девојче, па својим меким ручицама здера са себе танку

хаљину, те њоме обмота рањене груди бледога драгана.

Еј, Косово, Косово, како си пусто и жалосно! На твојим хладним грудима леже хиљадама јуначких соколова, што падоше за крет часни и слободу златну. Сваки листак зелене траве натопљен је руменом крвљу, свака стопа земље посејана је лешевима јуначких ђетића...

И умукосе гусле јаворове, и покидаше се танке струне, и пропипташе деца у кољевци. Свуда јаук и писка сиротиње раје!...

II.

„Ој Ситнице, бурна реко,
Крвави ти ситни вали, —
Те преврћу соколове,
На Косову што су пали“!...

Тако је јекнуо жалостан глас на обали крваве Ситнице. А она? Ђути! Само покатакд што зајубори својим тајанственим жубором: крвава сам од јуначке крви, па опет занем, зађути, као оно што занем последњи одјек детињега гласа на гробу милог храниоца...

Ситница је крвава. Њени лагани вали заплускују стрмне обале, те сваким плуском остављају густе млазеве јуначке крви, на зеленој маховини, која се румени као небо о тихоме сутону...

Све је то покрхано, све је раздробљено!

Што год је могло под мач османски доћи, пало је, а што је остало, јадно је и жалосно, јер нема отаџбине, нема слободе!

Видов-дане, видов-дане, не видео бог дао никада овакве јаде, као што их гледаш сада на Косову!

Милош је пао, пао Лазар, пао Милан и Иван, пао стари Јуже са својих девет соколова, пао је цвет српских витезова на крваву разбојишту; пала је слава и величина српска; све паде, све пропаде са невере Бранковића Вука.

Проклет да је, ко земљу издаје!

Ситница као да је нарасла од толике крви; као да снажно продире, да прилије своје дубоко корито, те да поплави широко Косово, као што је Турчин поплавио дивљим хордама народ српски; ма опета не могаше, не имађаше те циновске моћи, као што је тада беше у последоваоца вере Мухамедове, верног вршиоца пророковог Алкураана...

Зора је...

На обали румене Ситнице седи дивна девојка, лепа ћерка војводе Дмитрића. На кри-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА